

विषयसूची

एकाइ १	सङ्गठनको स्वरूप (Nature of an Organization)	
	परिचय	
	Introduction	२
	सङ्गठनको धारणा	
	Concept of Organization	३
	सङ्गठनका विशेषताहरू	
	Characteristics of an Organization.....	४
	सङ्गठनात्मक लक्ष्यको अवधारणा	
	Concept of Organizational Goals	५
	सङ्गठनात्मक लक्ष्यका उद्देश्यहरू (Purposes of Organizational Goals).....	७
	सङ्गठनात्मक लक्ष्यका प्रकारहरू (Types of Organizational Goals).....	७
	प्रभावकारी सङ्गठनात्मक लक्ष्यका विशेषताहरू	
	Features of Effective Organizational Goals.....	९
	लक्ष्य निर्धारण	
	Goal Formulation	१०
	लक्ष्य निर्धारणका प्रक्रियाहरू (Processes of Goal Formulation)	१०
	लक्ष्य निर्धारणका दृष्टिकोणहरू (Approaches to Goal Formulation)	११
	लक्ष्य अनुक्रम एवम् विस्थापन	
	Goal Succession and Displacement.....	१२
	लक्ष्य अनुक्रम (Goal Succession)	१२
	लक्ष्य विस्थापन (Goal Displacement)	१३
	लक्ष्य निर्धारणका समस्याहरू	
	Problems of Goal Formulation	१४
	सङ्गठनमा परिवर्तनशील परिप्रेक्ष्य	
	Changing Perspective on Organization	१५
	□ Review Questions	२१
	□ Project Work.....	२२
एकाइ २	व्यवस्थापनको परिचय (Introduction to Management)	
	परिचय	
	Introduction	२४

व्यवस्थापनको परिभाषा	
Definition of Management	२५
व्यवस्थापनका विशेषताहरू	
Characteristics of Management	२६
व्यवस्थापनका कार्यहरू	
Functions of Management.....	२८
व्यवस्थापनका सिद्धान्तहरू	
Principles of Management.....	३०
व्यवस्थापकीय शृङ्खला	
Managerial Hierarchy	३२
शृङ्खलाको अवधारणा (Concept of Hierarchy)	३२
व्यवस्थापकका प्रकारहरू	
Types of Managers	३३
तहगत व्यवस्थापक (Managers by Level)	३३
व्यवस्थापकको प्रकार (Manager by Types)	३६
व्यवस्थापकीय सीप तथा भूमिका	
Managerial Skills and Roles	३६
व्यवस्थापकीय सीप (Managerial Skill).....	३६
व्यवस्थापकीय भूमिका (Managerial Roles)	३८
व्यवस्थापन पेशा	
Management Career.....	४२
व्यवस्थापनका उदीयमान चुनौतीहरू	
Emerging Challenges for Management.....	४३
□ Review Questions	४७
□ Case Studies.....	४८

एकाइ ३ व्यवस्थापन: विगत तथा वर्तमान सोच (Management: History and Current Thinking)

अवधारणा	
Concept.....	५१
शास्त्रीय सिद्धान्त	
Classical Theory.....	५२
वैज्ञानिक व्यवस्थापन (Scientific Management)	५२
प्रशासकीय व्यवस्थापन सिद्धान्त (Administrative Management Theory)	५७
मानवीय व्यवहार विज्ञान सिद्धान्त	
Behavioural Science Theory	६२

मानव सम्बन्ध दृष्टिकोण (Human Relations Approach).....	६२
व्यवहार विज्ञान दृष्टिकोण (Behavioural Science Approach)	६३
निर्णय सिद्धान्त	
Decision Theory.....	६५
व्यवस्थापन विज्ञान सिद्धान्त	
Management Science Theory	६६
प्रणाली सिद्धान्त	
Systems Theory.....	६८
सांयोगिक सिद्धान्त	
Contingency Theory.....	७१
उदीयमान व्यवस्थापकीय धारणा	
Emerging Concept of Management	७३
कार्यशक्ति विविधता (Workforce Diversity)	७३
बाह्य सेवा आपूर्ति (Outsourcing).....	७४
ज्ञान व्यवस्थापन (Knowledge Management).....	७४
सिकाई सङ्गठन (Learning Organization)	७५
□ Review Questions	७६
□ Exercises	७७
□ Case Studies.....	७७

एकाइ ४

व्यवस्थापनको वातावरणीय पस्विश (Environmental Context of Management)

व्यवसायिक वातावरणको अवधारणा	
Concept of Business Environment	८०
व्यावसायिक वातावरणको प्रकार	
Types of Business Environment	८१
आन्तरिक वातावरण (Internal Environment)	८२
बाह्य वातावरण (External Environment).....	८३
व्यवसायिक वातावरणको आधारभूत तत्वहरू	
Basic Component of Business Environment.....	८५
आर्थिक वातावरणको अवधारणा (Concept of Economic Environment)	८५
सामाजिक-सांस्कृतिक वातावरण (Socio-Cultural Environment)	८७
राजनीतिक वातावरण (Political Environment)	८९
प्राविधिक वातावरण (Technological Environment)	९१

वातावरणीय सुक्ष्म-परीक्षण	
Environmental Scanning	९३
अवधारणा (Concept)	९३
वातावरणीय सुक्ष्म-परीक्षणका विधिहरू (Methods of Environmental Scanning)	९४
स्वोट विश्लेषण	
SWOT Analysis	९५
व्यवसायको सामाजिक उत्तरदायित्व	
Social Responsibility of Business	९७
सामाजिक उत्तरदायित्वको अवधारणा (Concept of Social Responsibility)	९७
फरक विचारधाराहरू (Contrasting Views)	९८
सामाजिक उत्तरदायित्वका दृष्टिकोणहरू (Approaches to Social Responsibility)	९९
सामाजिक उत्तरदायित्वका क्षेत्रहरू (Areas of Social Responsibility)	१००
व्यवसायिक नैतिकता	
Business Ethics	१०४
नैतिकताको परिभाषा (Meaning of Ethics)	१०४
व्यवस्थापकीय नैतिकताको महत्त्व (Significance of Business Ethics)	१०५
नेपालमा उदीयमान व्यावसायिक वातावरण	
Emerging Business Environment in Nepal	१०६
□ Review Questions	११०
□ Case Study	१११
□ Exercises	११२

एकाइ ५

योजना तथा निर्णय (Planning and Making Decisions)

योजनाको अवधारणा	
Concept of Planning	११४
योजनाका प्रकारहरू	
Types of Plans	११६
रणनीतिक, कार्यनीतिक र सञ्चालन योजनाहरू	
(Strategic, Tactical and Operational Plans)	११६
दीर्घकालीन, मध्यकालीन र अल्पकालीन योजनाहरू	
(Long-Range, Mid-Range and Short-Range Plans)	११७
स्थिर र पटकैका योजनाहरू (Standing and Single-Use Plans)	११७
योजनाको तहगत शृङ्खला (Hierarchy of Plans)	११८
योजना प्रक्रियाका चरणहरू	
The Steps in the Planning Process	११९

योजनाको महत्व	
Importance of Planning	१२१
रणनीतिक योजना	
Strategic Planning	१२३
रणनीतिक योजनाका आधारभूतहरू (Fundamentals of Strategic Planning)	१२३
रणनीतिक योजनाको तर्जुमा (Formulation of Strategic Plans)	१२४
कार्यनीति योजना	
Tactical Planning	१२७
रणनीतिक र कार्यनीति योजनाबीचको तुलना र समन्वय	
(Comparing and Coordinating Strategic and Tactical Planning)	१२७
योजना र तहगत व्यवस्थापन	
The Planning and Level of Management	१२८
निर्णयको अवधारणा र परिभाषा	
Concept and Definition of Decision Making	१३१
निर्णय सम्बन्धी धारणा वा विधि	
Approaches to Decision Making Process	१३२
शास्त्रीय दृष्टिकोण (The Classical Model)	१३२
प्रशासनिक विधि (The Administrative Model)	१३२
निर्णयका प्रकारहरू	
Types of Decisions	१३३
बारम्बारको आधारमा निर्णयका प्रकारहरू (Types of Decision by Frequency)	१३३
प्रकृतिका आधारमा निर्णयका प्रकारहरू (Types of Decision by Nature)	१३४
निर्णय लिने प्रक्रिया	
Decision Making Process	१३५
निर्णय गर्नुपर्ने अवस्थाहरू	
Decision Making Conditions	१३८
सामूहिक निर्णय कार्य	
Group Decision Making	१४०
अवधारणा (Concept)	१४०
फाइदाहरू (Advantages)	१४१
समूह निर्णय प्रक्रिया (Group Decision Making Process)	१४२
निर्णय अवस्थाका तत्वहरू	
Elements of Decision Situation	१४३
उद्देश्यद्वारा व्यवस्थापन	
Management by Objectives	१४५
उद्देश्यद्वारा व्यवस्थापनको मान्यताहरू (Assumption of MBO)	१४५

उद्देश्यद्वारा व्यवस्थापनको प्रकृया (Process of MBO)	१४६
उद्देश्यद्वारा व्यवस्थापनको सफलताको लागि आवश्यक तत्वहरू (Factor Necessary for Successful MBO Program).....	१४७
□ Review Questions	१४७
□ Case Studies.....	१४९

एकाइ ६ सङ्गठनका आधारभूत पक्षहरू (Fundamentals of Organizing)

सङ्गठनको अवधारणा Concept of Organizing	१५३
सङ्गठन कार्यका सिद्धान्तहरू Principles of Organizing.....	१५४
सङ्गठन संरचनाको प्रक्रिया Process of Structuring an Organization	१५६
सङ्गठनको कार्य सम्बन्धी दृष्टिकोणहरू Approaches to Organizing.....	१५६
शास्त्रीय दृष्टिकोण (Classical Approach)	१५७
व्यवहारात्मक दृष्टिकोण (Behavioural Approach)	१५८
प्रणाली र सांयोगिक दृष्टिकोण (Systems and Contingency Approach).....	१५९
विभागीकरण Departmentation	१६०
अख्तियार प्रत्यायोजन Delegation of Authority	१६५
अर्थ तथा उद्देश्य (Meaning and Purpose)	१६५
अख्तियारी प्रत्यायोजनका विशेषताहरू (Features of Delegation of Authority)	१६५
अधिकार प्रत्यायोजनका फाइदाहरू (Advantages of Delegation of Authority)	१६६
अधिकार प्रत्यायोजनका चरणहरू (Steps in Delegation of Authority).....	१६६
अधिकार प्रत्यायोजनको अवरोधहरू (Barriers to Delegation of Authority)	१६७
अधिकार केन्द्रीकरण Centralization of Authority.....	१६८
केन्द्रीकरणका फाइदाहरू (Advantages of Centralization).....	१६९
केन्द्रीकरणका बेफाइदाहरू (Disadvantages of Centralization)	१६९
अधिकार विकेन्द्रीकरण Decentralization of Authority.....	१६९
विकेन्द्रीकरणका फाइदाहरू (Advantages of Decentralization).....	१७०
विकेन्द्रीकरणका चुनौतीहरू (Challenges of Decentralization).....	१७०

सङ्गठनको आङ्गिक तथा यान्त्रिक दृष्टिकोण	
Organic and Machanic Views of Organization	१७१
यान्त्रिक दृष्टिकोण (Mechanistic View).....	१७१
आङ्गिक दृष्टिकोण (Organic View)	१७२
सङ्गठन संरचना निर्माण	
Organizational Architecture	१७३
ठाडो विभाजन (Vertical Differentiation).....	१७३
तेर्सो विभाजन (Horizontal Differentiation)	१७४
आधुनिक संगठन संरचनाका प्रकारहरू	
Types of Modern Organization Structures	१७८
समूह संरचना (Team Sturcture)	१७९
नेटवर्क संरचना (Network Structure).....	१८०
३६० डिग्री संरचना (360 Degree Structure).....	१८१
संगठनको परिवर्तित सन्दर्भमा नेतृत्वको भूमिका	
Roles of Leaders int he Changed Context of Organization	१८२
□ Review Questions	१८३
□ Exercise.....	१८४
□ Case Studies.....	१८६

एकाइ ७ नेतृत्व र उत्प्रेरणा (Leadership and Motivation)

नेतृत्वको अवधारणा	
Concept of Leadership.....	१८८
नेतृत्वको परिभाषा	
Definition of Leadership.....	१८९
नेतृत्वका कार्यहरू	
Functions of Leadership	१९०
नेतृत्व ढाँचा	
Leadership Style	१९१
नेतृत्व सम्बन्धी दृष्टिकोणहरू	
Approaches to Leadership	१९४
गुणवादी दृष्टिकोण (Trait Approach).....	१९४
नेतृत्वको व्यवहारात्मक दृष्टिकोण (Behavioural Appriach to Leadership).....	१९५
सांयोगिक वा परिस्थितिगत दृष्टिकोण (Contingency or Stutational Aproach).....	१९७
आजको नेतृत्व	

Leadership Today.....	२००
परिवर्तनकारी नेतृत्व (Transformational Leadership).....	२००
प्रशिक्षण शैली (Coaching)	२०२
उद्यमी नेतृत्व शैली (Entrepreneurial Leadership).....	२०२
नेतृत्व परिस्थिति र निर्णय	
Leadership Situation and Decision	२०३
टोली व्यवस्थापन	
Team Management.....	२०४
टोलीको परिभाषा (Definition of a Team).....	२०४
टोलीका प्रकार (Types of Teams)	२०५
सङ्गठनात्मक द्वन्द्व	
Organizational Conflicts.....	२०६
द्वन्द्वको परिभाषा (Definition of Conflict)	२०७
द्वन्द्वको प्रकार (Types of Conflicts).....	२०७
द्वन्द्वका स्रोतहरू (Sources of Conflicts)	२०९
सङ्गठनमा द्वन्द्वको व्यवस्थापन	
Managing Conflicts in Organizations.....	२०९
द्वन्द्व रोकथाम (Preventing Conflict).....	२१०
द्वन्द्व व्यवस्थापन रणनीति (Conflict Management Strategies).....	२१०
द्वन्द्व व्यवस्थापन विधि (Conflict Management Techniques).....	२११
उत्प्रेरणा	
Motivation.....	२१३
उत्प्रेरणाको अवधारणा	
Concept of Motivation.....	२१३
उत्प्रेरणाको प्रक्रिया	
Process of Motivation	२१५
उत्प्रेरणाका सिद्धान्तहरू	
Theories of Motivation	२१६
आवश्यकता शृङ्खलाको सिद्धान्त (The Need Hierarchy Theory).....	२१६
उत्प्रेरणा-आरोग्य सिद्धान्त (Motivation Hygiene Theory).....	२१९
कार्यसम्पादन प्रेरित गर्न पुरस्कार प्रणाली	
Strategies for Motivating Employees.....	२२३
सुविधाहरू (Compensation)	२२३
पुरस्कार प्रणाली (Incentive System).....	२२४
प्रभावकारी पुरस्कार प्रणाली (Effective Reward System)	२२५
कर्मचारीको सहभागिताबाट उत्प्रेरणा (Motivation through Employee Participation).....	२२६

कर्मचारीहरूको सशक्तिकरण (Empowerment of Employees)	२२७
□ Review Questions	२२९
□ Case Studies.....	२३०

एकाइ ८

प्रभाव तथा संचारको आधारभूत पक्ष (Fundamentals of Influencing and Communication)

प्रभावसम्बन्धी धारणा तथा आधारभूत पक्षहरू Concept and Fundamental of Influencing	२३४
मानिसहरूमाथि प्रभाव Influencing People.....	२३५
प्रभावसम्बन्धी उपप्रणाली Influencing Sub-System.....	२३६
सञ्चारको अवधारणा Concept of Communication	२३८
सञ्चारको संरचना Communication Structure	२४०
सञ्चार प्रक्रिया The Communication Process	२४१
सञ्चारका प्रकारहरू Types of Communication.....	२४३
औपचारिक सञ्चार (Formal Communication)	२४३
अनौपचारिक सञ्चार (Informal Communication)	२४४
अन्तरव्यैक्तिक सञ्चार (Interpersonal Communication)	२४५
गैरशाब्दिक सञ्चार (Non-verbal Communication).....	२४५
प्रभावकारी सञ्चारका लागि अवरोधहरू Barriers of Effective Communication	२४६
भौतिक अवरोध (Physical Barrier)	२४६
मनोवैज्ञानिक अवरोध (Psychological Barrier).....	२४७
भाषागत अवरोध (Symanctic Barrier)	२४८
प्राविधिक अवरोध (Technological Barrier)	२४८
प्रक्रियागत अवरोध (Process Barrier).....	२४९
प्रभावकारी सञ्चारको विस्तार Enhancing Effective Communication	२४९
□ Review Questions	२५१
□ Case Studies.....	२५२

नियन्त्रण तथा गुणस्तर व्यवस्थापन (Control and Quality Management)

नियन्त्रणको अवधारणा	
The Concept of Control	२५४
नियन्त्रण प्रक्रिया	
The Control Process	२५६
नियन्त्रण प्रणालीका प्रकारहरू	
Types of Control System	२५७
प्रभावकारी नियन्त्रणका विशेषताहरू	
Characteristics of Effective Control	२५८
सफल नियन्त्रणका लागि संभावित अवरोधहरू	
Potential Barriers to Successful Control	२५९
गुणस्तर नियन्त्रण प्रणाली	
Quality Control System	२६०
गुणस्तरको अवधारणा	
Concept of Quality	२६०
समग्र गुणस्तर व्यवस्थापन	
Total Quality Management	२६२
समग्र गुणस्तर व्यवस्थापन औजार र विधि (Tools and Techniques of TQM).....	२६४
डेमिङ व्यवस्थापन	
Deming Management	२६७
गुणस्तर व्यवस्थापन सम्बन्धमा डेमिङको दृष्टिकोण (Deming Views on Quality Management)	२६७
डेमिङ गुणस्तर व्यवस्थापनका सिद्धान्तहरू (Principles of Deming's Quality Management)	२६८
डेमिङ गुणस्तर व्यवस्थापनको विधि (Techniques of Deming's Quality Management)	२६९
गुणस्तर सुधार प्रक्रिया	
Quality Improve Process	२७०
गुणस्तर सुधारका चरणहरू (Steps in Quality Improvement Process).....	२७१
□ Review Questions	२७२
□ Case Studies.....	२७३

एकाइ १० व्यवस्थापनको विश्वव्यापी क्षेत्र (Managing in the Global Arena)

विश्वव्यापीकरणको अवधारणा	
Concept of Globalization.....	२७८
विश्वव्यापीकरणको तरिका	
Methods of Globalization.....	२८०
विश्वव्यापीकरणको प्रभाव	
Effects of Globalization.....	२८२
अन्तराष्ट्रिय व्यवस्थापनको आधारभूत पक्ष	
Fundamentals of International Management	२८३
बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरू	
Multinational Companies.....	२८४
अर्थ तथा परिभाषा (Meaning and Concept)	२८४
फाइदाहरू (Advantages)	२८५
बेफाइदाहरू (Disadvantages)	२८६
बहुराष्ट्रिय कम्पनीका प्रकारहरू (Types of MNCs)	२८८
डिजिटल आयाम र उदयीमान व्यवस्थापन	
Digital Dimensioning and Emerging Management	२८८
□ Review Questions	२९१
□ Exercise	२९१
□ Case Study	२९२

एकाइ ११ नेपालमा व्यवस्थापनको प्रवृत्ति र परिदृश्य (Management Trend and Scenario in Nepal)

परिचय	
Introduction	२९४
व्यावसायिक क्षेत्रको वृद्धि	
Growth of Business Sector	२९५
उत्पादनमूलक उद्योग	
Manufacturing Industries	२९५
निर्यातमूलक उद्योग	
Export-Oriented Industries	२९७
गलैँचा उद्योग (Carpet Industry)	२९७

तयारी पोशाक (Garment Industry)	२९८
छाला उद्योग (Leather Industry)	२९९
हस्तकला उद्योग (Handicraft Industry)	२९९
आयात प्रतिस्थापन उद्योग	
Import Substituting Industries	३००
औषधि उद्योग (Pharmaceutical Industry).....	३००
विद्युत तथा विद्युतीय सामग्री उद्योग (Electrical and Electronic Industry)	३००
नेपालका अन्य आयात प्रतिस्थापन उद्योगहरू	
(Other Import-Substituting Industries)	३०१
सेवा उद्योग	
Service Industries	३०१
पर्यटन उद्योग (Tourism Industry).....	३०२
व्यापार र सेवा (Trade and Services)	३०३
यातायात उद्योग (Transport Industry).....	३०३
निर्माण उद्योग (Construction Industry).....	३०४
वित्तीय तथा परामर्श सेवा (Financial and Consultancy Services)	३०४
विद्यमान व्यवस्थापन अभ्यास र व्यावसायिक संस्कृति	
Existing Management Practices and Business Culture.....	३०६
नेपालका व्यवसायले भोगेका प्रमुख समस्याहरू	
Major Problems Facing Business in Nepal.....	३०९
□ Review Questions	३१२
□ Project Work	३१२
पाठ्यक्रम (Syllabus).....	३१३
सन्दर्भसूची (References)	३१६